

Ministerie van Infrastructuur en Milieu

En zo maken we Nederland mooi

Deel 6 | De aanpak van verspreid liggende kassen

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding De aanpak van verspreid liggende kassen in kwetsbare gebieden	6
In de praktijk Projecten uitgelicht	8
Interview Geduld, begrip en consequent gedrag	10
In de praktijk Helenaveen	12
In de praktijk Verkast	14
Interview Een goede steun in de rug	16
Interviews Papieren glas, hoe pak je het aan ?	18

The background image shows a vast greenhouse complex in a rural landscape. The greenhouses are made of glass and metal frames, stretching across a green field. In the distance, there are trees and a clear blue sky with several birds flying. The overall scene is bright and sunny.

Voorwoord

De tuinbouw in Nederland is een topsector van de economie. De glastuinbouw is een zeer innovatieve en duurzame sector en kan de internationale concurrentie aan. Het grootste deel van deze tuinbouw staat op geconcentreerde locaties, een kleiner deel staat verspreid in het landelijk gebied.

Gemeenten, provincies, de sector, en ondernemers zelf zijn al langere tijd bezig om de verspreide glastuinbouw aan te pakken. Hoe krijg je de kansrijke bedrijven op een kansrijke plek? Hoe krijg je de kassen van bedrijven die stoppen weg uit een landschappelijk waardevol gebied?

De afgelopen twee jaar hebben de ministeries EL&I en IenM een bijdrage geleverd aan deze aanpak. Het Rijk heeft tien projecten financieel ondersteund om de aanpak te versnellen. Een team van experts heeft een handboek uitgebracht over de inzet van instrumenten, geput uit de kennis en ervaring van deze projecten.

Provincies en gemeenten hebben in hun ruimtelijk beleid duidelijker aangegeven waar een glastuinbouwbedrijf kan starten en kan doorgroeien. Ondernemers staan voor ingrijpende besluiten die hun beslag leggen op bedrijf en gezin; elders de toekomst opbouwen of stoppen met de bedrijfsvoering. Dat beeld wordt duidelijk in deze brochure.

Mede namens mijn collega van EL&I dank ik alle betrokkenen van de projecten en de leden van het expertteam voor hun inzet.

Directeur-Generaal Ruimte
Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Chris Kuijpers

Inleiding

De aanpak van verspreid liggende kassen in kwetsbare gebieden

Juni 2009. De minister van VROM stuurt mede namens de minister van LNV een brief naar de kamer over de aanpak van verspreid liggende kassen. Langs vijf lijnen wil de minister via het programma Mooi Nederland het verspreid liggend glas in kwetsbare gebieden aanpakken waardoor een 'win-situatie' moet ontstaan. Winst voor het mooie landschap waar ontsierende kassen verdwijnen en winst voor de sector aangezien deze gebaat is bij een bundeling van de activiteiten. Een afname van het verspreid liggend glas betekent namelijk een toename van de bundeling, iets waar al jaren belang aan wordt gehecht door overheid en sector.

Ten eerste moet het ruimtelijk kader worden versterkt zodat er geen ruimte meer is voor nieuwe gevallen van verspreid glas. Verder moeten onbenutte bouwmogelijkheden in gemeentelijke bestemmingsplannen (zgn. papieren glas) worden herbestemd. De fiscale omgeving moet duidelijker en expertise wordt opgebouwd zodat anderen ook geïnspireerd worden. Daarnaast worden 10 voorbeeldprojecten voorzien van rijkssteun. Dit moet laten zien dat sanering van verspreid liggend glas in de praktijk mogelijk is.

Nu twee jaar verder kan een tussenstand opgemaakt worden. De meeste provincies hebben hun kaders aangescherpt in structuurvisies en verordeningen. In geen enkele provincie wordt nieuwvestiging van verspreid liggende kassen gestimuleerd al zijn er wel uitbreidingsmogelijkheden voor bestaande solitair gelegen bedrijven. Maar op lange termijn is er geen perspectief meer en zal de glastuinbouw zich steeds meer bundelen.

Het probleem van papieren glas is minder omvangrijk dan aanvankelijk gedacht. Dat blijkt uit een onderzoek van de voormalige VROM-inspectie dat in het kader van het project verricht is. Het actief saneren van papieren glas is overigens een complex onderwerp. Hoe moet je dat nou aanpakken? Hoe kun je ondernemers motiveren om geen gebruik te maken van verkregen rechten? Eenvoudig: door ze perspectief te geven op een andere locatie of een andere situatie zoals dat in Pijnacker-Nootdorp gebeurt of minder eenvoudig door een bestemmingsplanwijziging door te voeren waarin al het papieren glas geschrapt wordt zoals in Venlo. Er zijn dus voorbeelden in de praktijk dat papieren glas wordt gesaneerd maar de vrees bij gemeenten blijft groot dat planschade om de hoek komt kijken.

De 10 voorbeeldprojecten werden voorzien van middelen en advies. De betrokken gemeenten en provincies zijn enthousiast met de sanering aan de slag gegaan en er zijn harde resultaten behaald zoals in Laerbroek, Pijnacker-Nootdorp en in Helanaveen. In 2011 worden resultaten verwacht in de Brabantse Wal, Maasdal Velden, Vinkeveldpolder en de Stompwijk. De gedegen aanpak in de Bommelerwaard en in Midden Delfland werp vruchten af en het proces in Deltapoort zal naar verwachting op termijn resultaat boeken waarbij de inzet op korte termijn is dat een aantal quickwins wordt uitgevoerd.

Niet uit het oog verloren moet worden dat het succes van sanering van glas wordt bepaald door de samenwerking tussen ondernemers en overheden. Zien ondernemers mogelijkheden en is het klimaat bij de overheid gunstig dan kunnen snel resultaten geboekt worden. Wanneer aan deze voorwaarden niet wordt voldaan dan kan sanering een tergend langzaam proces worden. Het expertteam dat namens het rijk ondersteuning bood aan de projecten heeft voor ondernemers en overheden een handboek opgesteld dat behulpzaam kan zijn bij het saneringsproces. Het geeft een overzicht van bestaande en in ontwikkeling zijnde instrumenten, de verschillende waarderingsgrondslagen die toegepast worden en gaat in op de fiscale aspecten. Het handboek is te raadplegen op www.kennispleinmooienerland.nl. Aan de hand van een aantal concrete casussen zal met het ministerie van financiën nog worden doorgesproken over de fiscale aspecten. Het is voor ondernemers van groot belang voortijdig met de fiscus afspraken te maken zodat je weet waar je aan toe bent wanneer het bedrijf stopt.

Expertise opbouwen

Aan Mooi Nederland is een intensief kennis- en leertraject verbonden waar het project verspreid liggende kassen volledig in meegedraaid heeft. Tijdens diverse projectenparades, excursies en lunchbijeenkomsten stond glas centraal. De ervaringen zijn deels te raadplegen in deze eindpublicatie. Volledige verslagen van de bijeenkomst staan op www.kennispleinmooienerland.nl. Er is nagedacht hoe de sanering ter hand genomen moet worden in een tijd dat nieuwe subsidies niet vanzelfsprekend meer zijn en andere (meer private) markten aangeboord moeten worden.

“De doelstelling bij het subsidiëren en faciliteren moet scherp in beeld blijven. We zijn beducht voor de mogelijke beeldvorming dat de gelden bedoeld zijn om te saneren als zodanig of dat het een extra bijdrage is voor een pensioenpotje. Het slopen van glas is niets meer of minder dan een middel. Wel vinden we het belang om concentratie te bevorderen. Want dat past uiteindelijk bij het te voeren beleid waarbij we de economie een impuls willen geven en daartoe ook de ruimtelijke kwaliteit van Gelderland trachten te verbeteren.”

Gert-Jan Gieslink (Provincie Gelderland, tijdens eindbijeenkomst 17 maart 2011)

In de praktijk

Projecten uitgelicht

Vinkeveldpolder

Stand van zaken:

In 2011 worden onomkeerbare afspraken gemaakt tussen de GOM en een aantal ondernemers.

Midden-Delfland

Stand van zaken:

Het saneringsproces vordert gestaag. Er is 12 van de 68 ha gesaneerd.

Laerbroeck

Stand van zaken:

Alle kassen zijn verworven door de provincie in 2010. Er zijn onomkeerbare afspraken gemaakt. Het saneringsproces is afgerond.

Brabantse Wal

Stand van zaken:

Het saneringsproces vordert gestaag.

Helenaveen

Stand van zaken:

Oktober 2011 is met de ondernemer een overeenkomst afgesloten voor verplaatsing, sanering. Het project is afgerond.

Pijnacker-Nootdorp

Stand van zaken:

Verwacht wordt dat voor de zomer van 2011 onomkeerbare afspraken gemaakt kunnen worden voor de 18 ha te saneren glas.

Stompwijk

Stand van zaken:

Verwacht wordt dat in 2011 onomkeerbare afspraken gemaakt kunnen worden met de betrokken ondernemers.

Deltapoort

Stand van zaken:

De planvorming is gereed. In 2011 wordt een aantal 'quickwins' voor sanering uitgevoerd.

Maasdal Velden

Stand van zaken:

April 2011 hebben 19 ondernemers een wijzigingsovereenkomst getekend voor een rood voor glas-constructie, nadat eerder was gebleken dat een projectmatige aanpak niet haalbaar was

Bommelerwaard

Stand van zaken:

Het Openbaar Lichaam is in functie. De verplaatsingsregeling is actief en in 2011 worden de eerste verplaatsingen en saneringen verwacht.

‘Geduld, begrip en consequent gedrag’

Teun Biemond was woordvoerder van het expertteam (Agrimaco, Grontmij en Metrum) dat door het Rijk is ingeschakeld om de sanering van verspreid liggend glas in kwetsbare gebieden te begeleiden. Het expertteam heeft de voortgang van de 10 projecten gemonitord en het “Handboek Verspreid liggende kassen” opgesteld. Vanuit die hoedanigheid is door het expertteam nagedacht over hoe in de toekomst om te gaan met verspreid liggend glas.

Teun Biemond van Agrimaco gelooft er helemaal in: als overtuigd wordt samengewerkt dan staan ons met verdere sanering van verspreid liggend nog mooie successen te wachten. Maar daarvoor is wel geduld, begrip voor elkaar en consequent gedrag nodig. “Wanneer je iets wilt bereiken, bij welke ruimtelijke ontwikkeling van glastuinbouw dan ook, dan moet je zorgen dat er drie partijen voldoende bewegen. En wel naar elkaar toe”, aldus Biemond. Die drie partijen noemt hij voor het gemak de 3 P’s. “Niet te verwarren met die andere 3 P’s van People Planet Profit, overigens ook heel belangrijk bij dit vraagstuk”, zo vervolgt hij. Maar door hem wordt nu met de eerste P bedoeld ‘publiek’, de

tweede P staat voor privaat, de sanerende partij, en de derde P staat ook weer voor privaat, maar in dit geval de ontwikkelende partij. Voor het gedrag van alle drie partijen ziet Biemond verbeteringsmogelijkheden. “Overheden kiezen niet altijd voor een daadkrachtige, slagvaardige en duidelijke lijn. Zodra deze bestuurskracht wel is ontwikkeld, verloopt het saneringproces veelal zoals gewenst en beoogd, soms zelfs sneller.” Aarzelend gedrag komt Biemond vaker tegen, ook bij ondernemers. Dat is volgens hem goed verklaarbaar. Hij licht toe: “Zoals altijd en overal geldt nu eenmaal dat succes mensenwerk is. Saneren is een ingrijpende beslissing voor een ondernemer en zijn of haar

familie. Laat het proces en de communicatie daarom uitvoeren door deskundige mensen die de tuinbouwsector ‘doorleven’ en empatisch zijn, die begrijpen wat er in de hoofden aan de andere kant van de tafel omgaat. Biedt de ruimte voor (beperkt) maatwerk.”

Wat volgens hem ook niet helpt, is fiscale onduidelijkheid. Dit werkt bij de ondernemers, deels ook door onkunde, sterk belemmerend. “Zorg daarom altijd voor fiscale deskundigheid in het projectteam en maak vooraf afspraken met de fiscus.” Dat kan heel goed, weet hij uit het voorbeeld Pijnacker-Nootdorp.

“En betrek daarbij dan direct ook de accountant(s) van de te saneren tuinbouwbedrijven.” Biemond ziet nog veel meer kansen, mits de randvoorwaarden goed zijn ingevuld: “Door transparantie en samenwerking kan ongewenste versterking als compensatie voor sanering geminimaliseerd worden.” Hij vindt ook dat er geen enkele reden is om bij de pakken neer te gaan zitten nu de subsidiestromen verminderen. “Juist door het niet meer beschikbaar stellen van subsidie worden we gezamenlijk gedwongen ‘anders’ tegen het vraagstuk aan te kijken. Het expertteam heeft een model ontwikkeld wat misschien juist wel meer kansen biedt dan met subsidie. Zelfs de initiële kosten voor partijen (waaronder overheden) kunnen via een risicoloze ontwikkeling op deze manier terugverdiend worden.

Het contract dient als houvast tussen publieke partij en private partijen. Essentieel is dat daarin volstrekt

transparante afspraken zijn vastgelegd waarbij iedereen weet waaraan hij toe is. Tevens moet een onafhankelijk “toezicht-houder” worden benoemd die voor alle partijen bindend toeziet op het nakomen van de gemaakte afspraken.”

Biemond benadrukt: “De publieke partij moet in dat contract wel durven opnemen dat het ontwikkelvolume afhankelijk is van de marktontwikkeling, alleen dan neem je als overheid voldoende marktrisico bij de private partijen weg. Op deze wijze is het voor beide private partijen mogelijk om zonder externe risico’s (proces en markt) het sanering- en compenserende ontwikkelingsproces te starten. Het is voor hen dan ook een verantwoorde investering waarop een bescheiden winst, bijvoorbeeld 5%, voldoende is. Met een dergelijke constructie kan sanering van verspreid glas snel en met voorkoming van ongewenste overcompensatie zichzelf doorzetten.”

Biemond besluit met nuchtere beschouwingen: “Laten we wel wezen, er zijn natuurlijk ergere dingen dan verspreid glas. De overheid moet vooral selectief zijn bij het als hinderlijk benoemen van verspreid glas. We moeten elkaar ook niet aanpraten dat het overal en te allen tijde hinderlijk of lelijk is. Wanneer je selectiever bent, bereik je meer. Het probleem groter maken dan het is helpt beslist niet bij het realiseren van het benodigde draagvlak. Laten we dan ook vooral niet gaan roepen dat kleine ondernemers naar een ‘greenport’ moeten en hun verspreide kassen ‘waardeloos’ zijn. Die sprong wordt dan financieel alleen maar groter en dus moeilijker. Bovendien zet je de discussie dan op een onaangename manier op scherp en het zicht op een voor allen bevredigend onderhandelingsresultaat verdwijnt als sneeuw voor de zon. De ontwikkelende partij kan dan slechts op afstand toezien dat er niets gaat gebeuren.”

In de praktijk Helenaveen

Glastuinbouwondernemer Michiel Penninx mocht zijn bedrijf uitbreiden, had de bouwvergunning al binnen, maar zag eigenlijk weinig in groei op de bestaande locatie in het beschermde dorpsgezicht van Helenaveen. Voor hem kwam de bijdrage voor de sanering van verspreid liggend glas precies op het juiste moment. Hij opent de deuren van zijn bedrijf op de nieuwe locatie in het doorgroeigebied Zinkskeslaan, een door de provincie aangewezen 'duurzame' locatie.

Helenaveen is van oudsher een centrum van glastuinbouw, maar als gevolg van de op korte afstand gelegen beschermde natuurgebieden Deurnsche Peel en Mariapeel heeft de ontwikkeling van de sector jarenlang stil gestaan. Chris Biemans, projectleider revitalisering platteland/ reconstructie: 'De glastuinbouw in Helenaveen bevindt zich in een transformatieproces. Jarenlang noodgedwongen stilstand heeft geleid tot een ondernemersinitiatief in 2002 dat is uitgemond in het project "Maatwerk glastuinbouw Helenaveen". Op hoofdlijnen houdt dit project in: creëren van beperkte doorgroei-mogelijkheden in het gebied Zinkskeslaan, herstructureren van de glastuinbouw ten zuiden van de kern en saneren van de glasopstanden ten noorden. Aan alle drie de onderdelen is uitwerking gegeven, maar door de meervoudige crisis in de glastuinbouw is in de onderdelen doorgroeien en herstructureren nog nauwelijks beweging gekomen. Het onderdeel saneren verloopt daarentegen succesvol, inclusief het verwerven van de benodigde cofinanciering.'

Zo zocht Biemans samen met ondernemer Penninx naar cofinanciering. De ondernemer wilde zijn bedrijf met 1 hectare glasopstand uitbreiden. Daarvoor was de bouwvergunning al verleend. Penninx: 'Op de huidige locatie, aan de Aardbeiweg, was uitbreiding van mijn bedrijf niet wenselijk. Het gebied heeft cultuurhistorische waarde, er is vlak in de buurt een nieuwe woonwijk in aanbouw en het open landschappelijke karakter van het gebied zou er nog verder door worden aangetast.

Biemans besloot om de locatie van Penninx aan te melden voor de bijdrage 'sanering verspreid liggend glas' van het rijk. Het saneren van de locatie levert de gemeente Deurne voordeel op. 'Het uitleggegebied Helenaveen wordt hierdoor niet meer aan de westzijde begrensd door een glastuinbouwbedrijf. Dat is een aanmerkelijke verbetering van de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. De winst op dit onderdeel is in feite nog groter, omdat het bedrijf al over een bouwvergunning beschikte voor uitbreiding, waardoor het uitleggegebied nog meer ingekapseld zou raken.

De aanvraag werd door het rijk positief beschikt met een bijdrage van € 500.000. Penninx is heel gelukkig met de kans die hij gekregen heeft: 'Dat geld biedt de mogelijkheid mijn bedrijf te verplaatsen naar de nieuwe locatie en er opnieuw op te starten.' Ook Biemans is tevreden: 'Met de ondernemer is overeenstemming bereikt over het saneren van de oude vestigingslocatie aan de Aardbeiweg, het intrekken van de bouwvergunning voor de tweede kas en het wijzigen van de bestemming "Agrarisch kassen toegeestaan" in "Agrarisch zonder kassen". In het doorgroeigebied kan hij zijn onderneming op een duurzame manier voortzetten, dat is een fijne wetenschap.'

Alleen maar voorspoed in Helenaveen, of zijn er ook verbeterpunten? 'Ja, het enige dat voor mij, als ondernemer, echt lastig was in dit traject is de lange duur ervan', legt Penninx uit. 'Er moet zoveel besproken worden, met verschillende partijen, er moet juridisch vanalles onderzocht worden en de politiek speelt een rol. Als je ondertussen gewoon een bedrijf moet runnen, is dat ingewikkeld. Het duurt lang en kost veel tijd. Hoe je dat zou kunnen oplossen, weet ik niet. Aan de andere kant, de saneringsplannen in Helenaveen lopen al heel wat jaren en de bijdrage van het rijk heeft dit proces voor mij uiteindelijk wel versneld. Kijk, in ons geval zaten er alleen maar plussen aan: voor de gemeente en haar inwoners, voor mij als ondernemer, voor het landschap en de plannen die provincie met het gebied heeft.'

"Het helpt niet als we hard gaan roepen dat kleine ondernemers naar een Greenport moeten en hun verspreide kassen 'waardeloos' zijn. Die sprong wordt dan financieel alleen maar groter en dus moeilijker. Bovendien zet je de discussie op een onaangename manier op scherp en het zicht op een voor allen bevredigend onderhandelingsresultaat verdwijnt als sneeuw voor de zon."

Teun Biemond (expertteam saneren verspreid glas, tijdens eindbijeenkomst 17 maart 2011)

In de praktijk Verkast

Tuinder Ruud Grubben maakte ruimte voor de rivier en verhuisde met zijn bedrijf naar een Greenport.

De familie Grubben zit al meer dan 100 jaar in de tuinbouw. Via Blerick kwamen ze terecht in Laerbroeck. Deze locatie ligt aan de Maas buitendijks. Nadat in zowel 1993 als 1995 hoogwater veel kassen onder water zette kwam er druk van de provincie om de glastuinbouw daar te ontmoedigen en 'ruimte voor de rivier' te creëren. 'Het was een enerverende tijd', herinnert Grubben zich nog goed: 'Bij het hoogwater die tweede keer hebben we het net droog kunnen houden, door met de hele buurt zandzakken aan te slepen.' Toch stonden de meeste tuinders ter plekke niet te springen om te verhuizen. In tegendeel zelfs. Wat het gevolg kan zijn van trage overheidsbesluitvorming werd toen fijntjes duidelijk. 'Terwijl de regeling die allereerst nieuwe kassen zou moeten verbieden nog in de molen zat werd het gebied door ondernemers als een gek volgebouwd met nieuw glas', stelt Ruud Grubben met een glimlach vast. Maar niet veel later waren nieuwe glasopstallen weldegelijk verboden. Eventjes bleven verdere bestuurlijke initiatieven uit. Echter na de eeuwwisseling kwam er een pakket nieuwe eisen voor de Maascorridor en bovendien ook esthetische wensen op tafel. Zo klonk ook de roep om ter plekke 'nieuwe natuur' te realiseren steeds luider.

Op de zittende ondernemers werd druk uitgeoefend om daadwerkelijk te vertrekken. De provincie heeft, teneinde het proces te versnellen, kassen risicodragend aangekocht en is zich gaan opstellen als projectontwikkelaar. Daartoe voert zij de regie op herinrichting van het gebied Laerbroeck. De kassen zijn inmiddels goeddeels gesloopt. In het gebied moesten 11 tuinderijen verdwijnen van samen 27 hectare.

De kassen zijn inmiddels goeddeels gesloopt. Veel -volgens Grubben lelijke - schuren staan er nog als subtiële verwijzing naar de tijd van grote bedrijvigheid.

De schuren houden het niet droog want de Maas stroomt bij overvloedige watertoevoer voortaan op deze plek over..

Door de bouw van 25 woningen iets verderop moet de hele operatie worden gefinancierd. Dat was althans de bedoeling. De aanbesteding voor de herontwikkeling gaat volgens plan eerdaags plaatsvinden. Door de financiële crisis zal de opbrengst van de woningen echter niet meevallen. "Dat de woningmarkt ons minder welgevallig blijkt te zijn komt niet als een complete verrassing, maar dat risico hebben we genomen", aldus de Limburgse gedeputeerde Ger Driessen.

Intussen zijn acht van de elf tuinders gestopt en drie zijn er verhuisd. Ruud Grubben is één van de drie betrokken ondernemers die de verhuishwagen(s) heeft laten voorrijden.. Hij heeft met zijn bedrijf de als ideaal beschouwde beweging gemaakt en is verhuisd naar een Greenport. Sinds 2009 verbouwt hij zijn komkommers en tomaten op een modern glastuinbouwbedrijf van 6 ha in "Siberië", onderdeel van de Greenport Venlo.

Grubben is trots op zijn nieuwe glascomplex van 6 hectare Hij wijst bovendien met tevredenheid op de praktische voordelen die de Greenport-locatie hem biedt. 'Op Laerbroeck waren de rijen waren soms maar 40 meter lang. Dat betekende veel bochtjes maken. Op het nieuwe bedrijf is elke rij 130 meter: veel efficiënter'.

"Het beleid om glas te concentreren als zodanig heeft de steun van LTO. Het is goed voor de economie en rechtvaardigt ook de steun van de overheidspartijen hiervoor. Aandachtsgebied hierbij is wel enige slagvaardigheid van de overheid bij een goede ontsluiting"

Leonie Claessen (LTO, tijdens eindbijeenkomst 17 maart 2011)

‘Een goede steun in de rug’

Greenports Nederland

Greenports zijn gebieden waar een concentratie is van bedrijven, die sterk met elkaar verbonden zijn. In een greenport vinden teeltbedrijven, veilingen, handelsbedrijven en tuinbouwtoeleveranciers bij elkaar. Vaak zijn er ook veredelaars en vermeerderaars van planten en zaden te vinden. Ook kennisinstellingen die actief zijn in de tuinbouw, zitten er dicht bij het vuur. Doordat alle belangrijke partners zo dicht bij elkaar zitten, is er een intensieve uitwisseling van kennis en wordt er op veel terreinen met elkaar samengewerkt. In dit netwerk stimuleren ondernemingen en kennisinstellingen elkaar om topprestaties te leveren. De greenportgedachte heeft breed ingang gevonden in de sector en in de lokale, provinciale en landelijke overheid.

In Nederland kennen we vijf greenports:

1. Greenport Westland/Oostland

Het grootste internationale glastuinbouwcluster van Nederland. Alle wereldspelers op het gebied van productie, handel, kennis, innovatie en logistiek zijn hier geconcentreerd.

2. Greenport Venlo

De groeiende betekenis van de Greenport Venlo, het tweede tuinbouwgebied van Nederland, is vooral te danken aan de strategische ligging, vlakbij belangrijke afzetgebieden als Duitsland en Midden-Europa.

3. Greenport Aalsmeer

Op een beperkt areaal zijn hier de sierteelt, de veredeling, vermeerdering, productie, de veiling en de handel geconcentreerd, met Schiphol praktisch in de achtertuin.

4. Greenport Duin- en Bollenstreek

De greenport met de grootste internationale bekendheid door de toeristische aantrekkingskracht van de bollenvelden en de Keukenhof. Het is een van de greenports waar verschillende gebiedsfuncties, zoals wonen, werken en toerisme met elkaar zijn verbonden.

5. Greenport Boskoop

Boskoop heeft een bekende naam wereldwijd op het gebied van boom- en heesterteelt. Productie, handel en kennisinstellingen: het is hier allemaal bij elkaar te vinden.

>> Naast de vijf greenports is er nog een aantal grootschalige productiegebieden (satellietgebieden) die samen met de vijf greenports Greenport Nederland vormen.

‘Het is niet altijd nodig om verspreid liggend glas te saneren’, stelt Nico van Ruiten van LTO Glaskracht. ‘Maar in die gevallen dat de ondernemer zelf wil stoppen of juist door wil groeien op een andere locatie met aanwezigheid van collega’s, is een saneringsregeling een goede steun in de rug.’

LTO Glaskracht behartigt de belangen van de Nederlandse glastuinbouwsector. Ondanks de huidige recessie, verwacht LTO dat de sector in staat is de recessie te overleven. Nico van Ruiten: ‘De welvaart en koopkracht van de consument zullen in de toekomst blijven toenemen en Europa wordt steeds groter. Door de hoge kwaliteit van de Nederlandse producten kan onze glastuinbouw haar voorsprong op de concurrentie met andere Europese landen behouden.’ Volgens LTO ontwikkelt de glastuinbouwsector zich de komende jaren naar een duurzame en sterke sector binnen de Nederlandse economie, hoewel het tempo door de recessie wat lager is komen te liggen. De organisatie geeft hoge prioriteit aan de uitwerking van het faciliterend beleid voor de Greenports en de satellietgebieden. Maar hoe staat de organisatie tegenover de sanering van verspreid liggend glas?

Nico van Ruiten: ‘Het saneren van verspreid liggend glas is voor onze organisatie een belangrijk aandachtspunt. Op locaties waar de vestiging van een glastuinbouwbedrijf niet ideaal is, kun je – vaak met een aantal tegemoetkomingen – zoeken naar andere oplossingen. Dat is altijd maatwerk, afhankelijk van de ruimtelijke opgaven in het gebied en de plannen van de ondernemer. Als die bijvoorbeeld nog enkele jaren door wil gaan en zijn pensioen nog in het bedrijf heeft zitten, dan is een saneringsregeling niet zinvol. Dit geldt ook voor die situaties waar sprake is van glas wat ondersteunend is aan een hoofdactiviteit in boomteelt of bollenteelt. Maar is het bedrijf bijna op zijn einde, dan is een ruimte-voor-ruimte regeling wellicht zinvol. En als de ondernemer het bedrijf wil laten groeien en ook graag in een concentratiegebied wil zitten, dan ontstaan er weer andere kansen. Kortom, in die gevallen dat de ondernemer zelf wil stoppen óf wil verhuizen naar een concentratiegebied, is een saneringsregeling een goede steun in de rug.’

Hoe zal de sector dit oppakken, denkt Van Ruiten? ‘De ruimte-voor-ruimte regeling is in sommige gebieden vrij intensief ingezet. Daar waar nu sprake is van recessie en krimp werkt de ruimte-voor-ruimte regeling nauwelijks, vanwege de beperkte vraag naar bouwkavels vanuit de markt. Als je dan een bedrijf wilt saneren, moet je zoeken naar andere wegen. De bijdragen die Mooi Nederland aan een aantal projecten heeft geleverd, hebben een impuls gegeven, maar de markt moet nu op zoek naar andere manieren. Denk bijvoorbeeld aan publiekprivate samenwerkingen, waarin toch op een of andere manier slim geld wordt gemaakt. Bijvoorbeeld door het verspreid liggende glas onder te brengen in een concentratiegebied en de vermogensopbouw die daar ontstaat te gebruiken voor de sanering van de achtergebleven gronden.’

Is het eigenlijk wel logisch dat een organisatie voor glastuinbouwers ook inzet op de sanering van verspreid liggend glas? Begrijpen de leden dat wel? ‘We moeten niet al het glas dat niet in een concentratie ligt, zomaar willen saneren. Je moet het per situatie bekijken. Is er een probleem, is er sprake van spanning met het landschap, dan is het goed om daar naar te kijken. Wij merken dat hier bij onze leden veel begrip voor is. Geen ondernemer wil op een plek blijven zitten die eigenlijk niet geschikt is en beperkingen met zich meebrengt. Maar er zijn ook solitaire locaties waar ruimtelijk gezien geen enkel probleem is. Of waar een glastuinbouwbedrijf zelfs kansrijk is, bijvoorbeeld omdat ze samen met de omgeving een energiecluster vormt, en dus bijdraagt aan duurzaamheidsdoelstellingen. Ik vind dat een bedrijf in dat soort gevallen ontwikkelingsmogelijkheden moet behouden.’

Als laatste benadrukt Van Ruiten dat hij zich nog altijd verbaast over de ‘overmatige aandacht’ voor glas. ‘Over andere bedrijfsgebouwen en geluidswanden langs spoor- en snelwegen hoor je veel minder klachten, terwijl ze vaak eenzelfde impact op het landschap en de beeldkwaliteit hebben. Het heeft kennelijk ook met het algemene imago van de glastuinbouwsector te maken. Wij zetten ons dan ook sterk in om dit imago te verbeteren en uiteraard adviseren wij, daar waar nodig, onze leden om deel te nemen aan een saneringsregeling. Want een mooier Nederland, dat willen we allemaal.’

“Dankzij het leveren van maatwerk, persoonlijk contact en het winnen van vertrouwen bij de tuinders heeft dit project snel geleid tot concrete afspraken. We wilden weten waar we aan toe zijn, en vooral wanneer zaken speelden. Sanering heeft veel consequenties, zeker ook voor mijn medewerkers en mijn vrouw”

Harry Augustijn (tuinder uit de Brabantse wal, tijdens excursie naar de Brabantse Wal op 1 juni 2010)

Papieren glas, hoe pak je het aan?

Als je je als gemeente richt op de sanering van bestaand verspreid liggend glas, is het ook belangrijk ervoor te zorgen dat er geen nieuwe glastuinbedrijven komen in het betreffende gebied. Want op veel plekken rust nog altijd een glasbestemming, die weliswaar nog nooit is omgezet in de daadwerkelijke bouw van een kas, maar daar wel toestemming voor geeft. Dit fenomeen – papieren glas – speelt in verschillende gemeenten. Hoe pak je dat aan? Meer achtergrond en praktijkverhalen uit Pijnacker-Nootdorp en Venlo.

We spreken van papieren glas wanneer er een glasbestemming aanwezig is die nog niet in een vergunning voor de realisatie van een kas is omgezet. Met andere woorden, het gaat om de ruimte in bestaande bestemmingsplannen op basis waarvan nog glastuinbouwontwikkeling mogelijk is. Als overheden in hun beleid inzetten op het opruimen van kassen en het concentreren daarvan op één plek, dan willen ze natuurlijk ook voorkomen dat er ondertussen nieuwe kassen ontstaan. Hoe doe je dat?

Pijnacker-Nootdorp: ‘We hebben heel zorgvuldig gekeken naar de plannen en mogelijkheden van de tuinders’

Pijnacker-Nootdorp werkt met succes aan de sanering van 18 hectare verspreid liggende kassen in het gebied Oude Leede. Projectmanager Matthijs Beke ontving vorig jaar nog de Mooi Nederland Pluim voor zijn betrokken en persoonlijke aanpak. Hij zorgt voor individuele afspraken met de tuinders en dat wordt zeer gewaardeerd. Papieren glas is na jaren consequente inzet geen ‘hoofdpijdossier’ meer. Matthijs Beke: ‘Wij zijn in 2005 begonnen met de aanpak van het gebied. In het gebied gold grotendeels een 2 hectare-regeling en er waren ook delen waarop een AD-bestemming rustte, daar kon je grotere glastuinbouwbedrijven bouwen. Daar waar geen fysieke glastuinbouw meer was of afspraken zijn gemaakt voor de sanering van een kas, is de bestemming eraf gehaald. Daar waar kassen nog bleven staan, werd gekeken naar de plannen en mogelijkheden van de tuinders en werd maatwerk geleverd.’

Oude Leede ligt tussen de gebieden Ruijven-Zuidpolder van Delfgauw en de Groenzoom, die worden ontwikkeld tot gebieden met natuur- en recreatieve waarden en waarvan delen worden ingevuld met duurzame landbouw. Het Lint zelf was echter traditioneel een echt glastuinbouwgebied. De afgelopen decennia is een aantal ondernemers gestopt of verder gegaan op de grotere ontwikkelingslocaties in de gemeente of provincie. De 2 hectare-regeling en de ruimte-voor-ruimte regeling heeft veel bijgedragen aan die verplaatsing en aan de verbetering van dit landschap. Inmiddels is papieren glas dus niet zo’n groot issue meer in het gebied. Leverde het wegnemen van de papieren kassen tot glastuinbouw veel emotie op? Beke: ‘Natuurlijk zijn er wel vragen gekomen van ondernemers en ondernemers- en bewonersverenigingen, maar dat heeft nooit tot bezwaren geleid. Ik denk dat dat vooral komt door de manier waarop we het hebben aangepakt. We hebben heel zorgvuldig gekeken naar de plannen en mogelijkheden van de tuinders. Bij een uitgebreide inventarisatie van de bedrijven in het lint Oud Leede, hebben we ook

alle betrokkenen uitgenodigd om te komen kijken of deze inventarisatie klopte. Daardoor hebben we fouten kunnen voorkomen en er vervolgens de nieuwe bestemmingen zonder al te veel problemen overheen kunnen leggen en het papieren glas uit kunnen bannen. De structuur van het gebied leent zich ook niet meer voor een grootschalig glastuinbouwbedrijf in deze tijden. Als je daaraan wilt beginnen, moet je echt op een van de grotere ontwikkelingslocaties zijn. Dat hoeft je geen tuinder uit te leggen, dus wat dat betreft is het verdwijnen van het glas en het papieren glas nu niet meer zo gevoelig.’ De gebiedsgerichte benadering van de provincie Zuid-Holland heeft geleid tot succesvolle trajecten. Bij deze aanpak kan GS toestaan dat van de norm van één woning per 5.000 m² glas kan worden afgeweken. Dit resultaat kan alleen ontstaan met een actieve inzet van de betrokken gemeente, de gemeente Brielle. Het eerste traject verliep dan ook zeer voorspoedig, momenteel wordt gewerkt aan Oude Leede II.

Venlo: ‘We zoeken naar een goede balans tussen de aanwezigheid van glastuinbouw en onze landschappelijke kwaliteiten en waarden’

Hoe anders is het in Venlo. Daar is papieren glas een groot probleem, legt Herm Willems, planologisch juridisch beleidsmedewerker van de gemeente Venlo, uit. ‘Ons bestemmingsplan voor een gedeelte van het buitengebied dateert vanaf het einde van de jaren vijftig van de vorige eeuw. Onze gemeente zag er toen heel anders uit. Delen van het buitengebied, althans van wat destijds tot buitengebied werd bestempeld, zijn inmiddels verstedelijkt. En volwaardige glastuinbouwbedrijven hadden toen misschien een oppervlakte van een halve hectare, terwijl je het nu hebt over oppervlaktes van drie hectare of meer. Het bestemmingsplan is uitermate flexibel, er is zelfs sprake van een ondergrens in plaats van een bovengrens voor wat betreft de bedrijfsgrootte. Dus als wij een bouwaanvraag krijgen voor een glastuinbouwbedrijf van tien hectare kunnen we dat in feite niet afwijzen.’

De gedateerdheid van het bestemmingsplan speelt de gemeente parten. Veel is er mogelijk, terwijl er in het huidige beleid veel meer zaken een rol spelen dan alleen het welbevinden van de glastuinbouw. Willems: ‘We hebben te maken met een Ecologische Hoofdstructuur, een rivier die ruimte nodig heeft en landschappelijke kwaliteit staat hoog op de agenda van de beleidsmakers. Daar passen kassen maar moeilijk tussen.’

In twee gebieden binnen de gemeente worden verspreid liggende kassen gesaneerd. Laerbroeck en het Maasdal Velden zijn voorbeeldprojecten van het Innovatieprogramma Mooi Nederland. Het betreft in beide gevallen projecten die in het stroomvoerend winterbed van de Maas liggen en een belangrijk doel van de sanering is het vergroten van de hoogwaterveiligheid van de gebieden langs de Maas. De grote bedrijven krijgen de gelegenheid om te verhuizen naar de concentratiegebieden nabij Venlo – Californië en Siberië – of voor de middelgrote bedrijven naar de glastuinbouwconcentratiegebieden. In het concentratiebeleid glastuinbouw, zoals verwoord in het Provinciaal Omgevingsplan Limburg, staat dat nieuwvestiging van glastuinbouw buiten de concentratie- en projectvestigingsgebieden is uitgesloten en

dat gemeenten waarborgen moeten treffen tegen de realisering van papieren glas. Moet in de gemeente Venlo nu alle verspreid gelegen glastuinbouw verder wijken? Nee, er blijven solitair gelegen glastuinbouwbedrijven die de gemeente ook uitbreidingsmogelijkheden wil geven. Maar nieuwe bedrijven buiten de concentratiegebieden ziet zij liever niet ontstaan. Willems: 'De agrarische sector met de daarmee samenhangende ketens van bedrijven zijn van groot economisch belang. De regio Venlo is aangewezen als Greenport en dat is voor onze gemeente erg belangrijk. Daarom zoeken we naar een goede balans tussen de aanwezigheid van glastuinbouw en onze landschappelijke kwaliteiten en waarden. Het nieuwe bestemmingsplan is in een vergevorderd stadium van voorbereiding en hiermee willen we het papieren glas terugdringen.' Dat past geheel binnen de uitgezette lijn van de provincie Limburg.

Begrippenlijst

Ruimte-voor-Ruimte (RvR)

Er zijn verschillende manieren om de RvR-regeling in te zetten. Zo komt Individuele Ruimte-voor-Ruimte het meest voor: de tuinder kan onafhankelijk van collega's besluiten tot het staken of verplaatsen van zijn bedrijf. De meest gangbare formule is 5.000 m² kas slopen voor één vrijstaande woning.

Bij Gebiedsgerichte Ruimte-voor-Ruimte worden meer woningen toegestaan, meestal onder voorwaarde dat de hele ontwikkeling aantoonbaar een aanzienlijke verbetering van de ruimtelijke kwaliteit oplevert. Dit ter beoordeling van Gedeputeerde Staten.

2 hectare-regeling

Het beleid voor solitaire glasbedrijven is vrijwel altijd aan beperkingen gebonden. Vaak wordt een grens van 2 hectare aangehouden, ook zijn er provincies waarbij geclausuleerd groei tot 3 of soms 4 hectare mogelijk is.

AD-bestemming

Agrarische doeleinden klasse D: aan de grond gebonden agrarische bedrijven (waaronder glastuinbouw).

In de brochurereeks “En zo maken we Nederland mooi” verschenen eerder:

- Werken aan de herstructurering van bedrijventerreinen
(publicatienummer 0320 | januari 2010)
- De identiteit van een plek, stad of landschap
(publicatienummer 0226 | juni 2010)
- Bedrijfsinvesteringszones
(publicatienummer 0244 | juli 2010)
- Ruimtelijke kwaliteit geoperationaliseerd
(publicatienummer 0194 | augustus 2010)
- Stedelijke ontwikkeling en mobiliteit
(publicatienummer 0248 | september 2010)

Deze uitgaven zijn te downloaden via de publicatiemodule op www.kennispleinmooinederland.nl.

Dit is een uitgave van: **Ministerie van Infrastructuur en Milieu**
Rijnstraat 8 | 2515 XP Den Haag | www.rijksoverheid.nl

